

Advies van de Brusselse Raad Dierenwelzijn (22/11/2024)

betreffende minimale normen voor het houden van chinchilla's door particulieren

Inhoud

Inleiding	2
Advies	3
Goede voeding (gepaste voeding en afwezigheid van dorst)	4
Goede huisvesting (rustcomfort, thermaal comfort, vrije beweging).	7
Goede gezondheid (afwezigheid van verwondingen, afwezigheid van ziekte, afwezigheid van pijn).	10
Gepast gedrag	12
Sociaal gedrag naar andere chinchilla's	12
Sociaal gedrag naar andere diersoorten	13
Sociaal gedrag naar mensen/ goede mens-dier relatie	13
Expressie van ander gedrag	15
Positieve emotionele toestand	15
Literatuurlijst	16
Bijlage 1: werkgroep “chinchilla's” - Brusselse Raad voor Dierenwelzijn	17

Advies van de Brusselse Raad Dierenwelzijn (22/11/2024)

betreffende minimale normen voor het houden van chinchilla's door particuliere eigenaars

Inleiding

Hoewel er geen gegevens zijn over de aantallen (gezien registratie niet gewoonlijk of verplicht is), worden er in het Brussels Gewest zeker chinchilla's (*Chinchilla lanigera*¹) als gezelschapsdier gehouden. Deze vallen onder de regelgeving in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren. De normen die van toepassing zijn op particulieren met betrekking tot het houden van dieren zijn bepaald in het algemene en eerder vage artikel 4:

§ 1. Ieder persoon die een dier houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, moet de nodige maatregelen nemen om het dier een in overeenstemming met zijn aard, zijn fysiologische en ethologische behoeften, zijn gezondheidstoestand en zijn graad van ontwikkeling, aanpassing of domesticatie, aangepaste voeding, verzorging en huisvesting te verschaffen.

§ 2. Niemand mag de bewegingsvrijheid van het dier dat hij houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, zodanig beperken dat het aan vermijdbare pijnen, lijden of letsels is blootgesteld. Wanneer een dier gewoonlijk of voortdurend wordt vastgemaakt of opgesloten, moet het voldoende ruimte en bewegingsvrijheid krijgen, in overeenstemming met zijn fysiologische en ethologische behoeften. [...]

§ 3. De verlichting, de temperatuur, de vochtigheidsgraad, de verluchting, de luchtcirculatie en de overige milieuvoorwaarden van het verblijf der dieren moeten overeenstemmen met de fysiologische en ethologische behoeften van de soort. [...]

In deze wetgeving ontbreekt echter een concrete definitie van de 'behoeften van het dier', voor gezelschapsdieren en - voor toepassing in dit advies - meer specifiek voor chinchilla's. Dit maakt het voor particulieren (houders van dieren, toekomstige houders van dieren en mensen met klachten over het welzijn van andermans dieren) en voor inspecteurs moeilijk om deze open normen in te vullen en om maatregelen te nemen om het welzijn van chinchilla's te verbeteren.

De verantwoordelijke van een chinchilla beschikt over geen enkel praktisch wettelijk kader om zijn dier een goed leven aan te bieden. De ervaring van dierenartsen en experts op het vlak van het gedrag van chinchilla's leert ons echter dat veel particulieren onvoldoende kennis hebben van bepaalde aspecten van de gezondheid en het gedrag van chinchilla's. In praktijk kan dit gebrek aan kennis leiden tot leefomstandigheden die een negatief effect op het welzijn van chinchilla's kunnen hebben, met gedragsproblemen, gezondheidsproblemen en zelfs het afstaan van de dieren. Om dit alles te vermijden, dringt een concrete uitwerking van artikel 4 van de wet zich op. Paragraaf 4 van ditzelfde artikel stelt immers dat de Brusselse Regering "nadere regelen kan vaststellen" om de zorgplicht tegenover dieren (uiteengezet in paragrafen 1 t.e.m. 3) uit te werken "voor de verschillende soorten en categorieën van dieren". De Brusselse Raad voor Dierenwelzijn stelt met dit advies de minimale normen voor het houden van chinchilla's door particuliere eigenaars voor en verzoekt de Brusselse Regering om dit advies om te zetten in wetgeving.

Bovendien is de Brusselse Raad voor dierenwelzijn van mening dat een moderne wetgeving m.b.t. dierenwelzijn niet alleen dieren zou moeten beschermen tegen ernstig lijden, maar ook rekening zou moeten houden met recente interpretaties van het begrip "dierenwelzijn", volgens dewelke ook het ervaren van een positieve mentale en fysieke toestand deel uitmaakt van een kwaliteitsvol leven.

¹ In het wild bestaan er twee soorten chinchilla's: de *Chinchilla brevicaudata* (waarvan het huidige verspreidingsgebied voornamelijk de Chileense Andes, maar ook het zuiden van Bolivia omvat) en de *Chinchilla lanigera* of Chileense langstaartchinchilla. Alleen gefokte vormen van de *Chinchilla lanigera* mogen als huisdier worden gehouden.

Een werkgroep van experts (bijlage 1) van binnen en buiten de Raad heeft zich dan ook gebogen over reeds bestaande gidsen voor goede praktijken en onderliggend, recent, wetenschappelijk onderzoek (zie literatuurlijst). Ook werd er rekening gehouden met de recente evoluties en de momenteel gangbare verzorging en huisvesting op het terrein, informatie die in de werkgroep werd aangebracht door vertegenwoordigers van handelaars, dierenartsen en een vereniging voor opvang en herplaatsen van konijnen en knaagdieren. Zo weet de werkgroep dat er momenteel slechts zeer weinig chinchilla's buiten worden gehuisvest, wat ook zeker niet aan te bevelen is vanwege het Belgische klimaat. Ze kunnen in vrij koude temperaturen overleven (logisch gezien hun oorsprong in het Andesgebergte, gekenmerkt door grote temperatuurschommelingen), maar blootstelling aan tocht en hoge luchtvochtigheid is gevaarlijk voor chinchilla's. Bovendien zijn er te weinig betrouwbare bronnen om normen voor buitenhuisvesting op te baseren. Vandaar is binnenhuisvesting opgenomen in de minimale normen.

In het advies worden enerzijds minimale normen uitgewerkt, anderzijds worden ook bijkomende aanbevelingen voorgesteld, die in praktijk in bepaalde gevallen (bv. door beperking van middelen) misschien niet altijd of allemaal realiseerbaar zullen zijn. Wel reiken deze laatste aan de particulier een instrument ("best practices") aan om het leven van zijn huisdier te optimaliseren.

De Brusselse chinchilla's zullen niet alleen baat hebben bij de concretisering van hun behoeften voor particulieren. Ook voor inspecteurs die het welzijn van chinchilla's moeten evalueren, kunnen deze minimale normen een goede houvast bieden. Het inschatten van een welzijnsstatus is moeilijk wanneer dit gebaseerd moet worden op een momentopname, is afhankelijk van de kennis en ervaring van de inspecteur, en is bovendien altijd subjectief gezien de open normen in de huidige wetgeving. Het is daarom ook op vraag van de inspecteurs, die hun werk naar hun beste vermogen willen kunnen uitvoeren, dat er normen worden opgesteld die praktischer en objectiever te controleren zijn. Daarnaast kan ook het wel of niet nemen van maatregelen beter gerechtvaardigd worden. Adviseren en desgevallend sanctioneren bij een vastgesteld verminderd dierenwelzijn zou gefaciliteerd worden, wanneer concrete inbreuken op wetgeving benoemd kunnen worden.

De werkgroep merkt op dat er aparte, specifieke wettelijke normen bestaan over de huisvesting en de zorg voor dieren, waaronder chinchilla's, bij erkende dierenhandelszaken. Deze zijn opgenomen in het Koninklijk Besluit van 27 april 2007 houdende erkenningsvoorwaarden voor inrichtingen voor dieren en de voorwaarden inzake de verhandeling van dieren. In de "Bijzondere voorwaarden voor verhandeling van dieren door de inrichtingen" (meer bepaald artikel 29§1) is opgenomen dat de verantwoordelijke van een kwekerij of een handelszaak aan kopers de nodige richtlijnen moet meegeven met betrekking tot voeding, huisvesting en verzorging van het dier. De handelaars vertegenwoordigd in de werkgroep benadrukken dat er momenteel een grote variatie bestaat in de kwaliteit van de informatie die dierenhandelszaken meegeven (vaak zelf samengesteld op basis van onbekende bronnen). De minimale normen en bijkomende aanbevelingen die door de werkgroep werden opgesteld op basis van wetenschappelijk onderzoek (zie literatuurlijst), kunnen deze leemte invullen.

Advies

De besprekingen van de werkgroep hebben geleid tot het opstellen van dit advies, dat gebaseerd is op de 4 principes en de onderliggende criteria (12 in totaal) van de Welfare Quality® beoordelingsprotocollen. Deze 4 principes omvatten goede voeding, goede huisvesting, gepast gedrag en goede gezondheid. Het advies bestaat uit een aantal minimumnormen voor het houden van chinchilla's en daarnaast bijkomende aanbevelingen. De minimumnormen moeten worden geïnterpreteerd als minimumeisen waarvan enkel in positieve richting mag afgeweken worden. De bijkomende aanbevelingen beschrijven de ideale omstandigheden (volgens recent wetenschappelijk onderzoek) om een goed welzijn van chinchilla's te bekomen.

Het advies van de werkgroep werd vervolgens met de hele Raad besproken (tijdens de vergaderingen van 11/10/2024 en 22/11/2024). Naar aanleiding van deze besprekingen werden enkele minimumnormen (licht) gewijzigd, waarvan huidige adviestekst het resultaat is.

Goede voeding (gepaste voeding en afwezigheid van dorst)

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Elke chinchilla heeft permanent vrije toegang tot schoon, dagelijks ververs, drinkbaar water. Hoewel chinchilla's binnen gehuisvest moeten worden, is het naleven van volgende maatregelen nodig bij hitte of erg zonnig weer: waterschalen / potjes / drinkfles / metalen drinkkietjes moeten uit de zon worden geplaatst.	Bij voorkeur wordt er per chinchilla een open schaal of potje én een gesloten drinkfles met drinktuit voorzien. Om vervuiling, omverstoten en morsen te voorkomen, gebruikt men best zware, schalen of potjes. Deze zijn niet van plastic, want dat knagen chinchilla's kapot. Drinkflessen dienen op gepaste hoogte gehangen te worden zodat de chinchilla comfortabel kan drinken.	Bij drinkflessen die te laag hangen, dient de chinchilla gewrongen te zitten om te kunnen drinken. Ook drinkflessen die te hoog hangen, zorgen voor een onnatuurlijke houding bij het drinken. Voor bepaalde chinchilla's (vb. met tandproblemen) kan het bovendien moeilijk zijn om uit een drinktuit te drinken. Anderzijds worden open schaaltes gemakkelijker bevuild of omver gegooit. Door het dier de keuze te geven, kan de wateropname verhoogd worden. Dit draagt bij tot preventie van nierproblemen. Het in de zon plaatsen van water zorgt voor versnelde groei van bacteriën en algen. Bovendien kunnen metalen drinkkietjes hierdoor te heet worden.
Chinchilla's moeten continu kunnen eten.		Het spijsverteringskanaal van de chinchilla mag nooit leeg zijn, omdat hierdoor de darmflora verstoord geraakt, met spijsverteringsproblemen en mogelijk ook andere gezondheidsproblemen (soms dodelijk) tot gevolg.
Chinchilla's beschikken permanent over hooi en gedroogde veldkruiden (vrij van stof en bederf. Het hooi en de kruiden zijn steeds toegankelijk voor elke individuele chinchilla, en vormen de basis van het dieet.	Hooi en gedroogde veldkruiden worden in een ruif aangeboden om bevuiling te voorkomen. Er moet voldoende variatie zijn in de plantensoorten waaruit dit basisrantsoen bestaat, ook over verschillende dagen heen.	Chinchilla's hebben vooral vezelrijke en relatief energiearme voeding nodig. In hun natuurlijke habitat (het dorre Andes-gebergte) eten ze vooral droge grassen en struiken. Met gedroogde veldkruiden worden hier grote stukken gedroogde planten (hele bladeren, stengels of twijgen, van vb. wilg) bedoeld. Chinchilla's houden van gevarieerde smaak in hun voeding, dus variatie in plantensoorten (richtlijn: een 10-tal) is nodig om hen voldoende vezels te doen eten. Vers groenvoer (incl. groenten) kan darmproblemen veroorzaken en wordt dus beter niet gegeven. Om hooi vrij van stof en bederf te houden, is het belangrijk om het op de juiste manier op te slaan (droog en niet te lang). Bederf is niet altijd onmiddellijk zichtbaar, maar kan worden gecontroleerd aan de hand van de geur (hooi moet normaal, vers ruiken).

Zetmeel- en suikerrijk voer zoals granen, fruit en (wortel)groenten moet absoluut vermeden worden. Ook suikerhoudende snacks of snoepjes mogen niet gegeven worden. Zaden zijn eveneens niet geschikt voor chinchilla's.		Zetmeel- en suikerrijk voer (incl. fruit (ook gedroogd) en groenten) verstoort de darmwerking. Voeren van vetrijke zaden geeft risico op leververvetting, waaraan chinchilla's bijzonder gevoelig zijn.
Korrels (=“krachtvoer”) mogen alleen als aanvulling worden gegeven. De hoeveelheid moet afgestemd worden op de individuele behoefte (afhankelijk van grootte, leeftijd, ...), maar varieert tussen 1 en 2 eetlepels per dag per dier.	Als men krachtvoer geeft, kiest men voor uniforme, uitgebalanceerde korrels (de zogenaamde ‘biks’) of pellets (bij voorkeur langvezelig en geëxtrudeerd) specifiek voor chinchilla's, en niet voor mengelingen (de zogenaamde ‘muesli’).	Krachtvoer is een bron van essentiële voedingsstoffen zoals mineralen en vitamines. Het is belangrijk om specifiek chinchillavoer te geven, met de juiste pellet-grootte (zodat de chinchilla's ze gemakkelijk in de voorpoten kunnen vastpakken), en met voldoende, lange vezels en weinig vet en zetmeel (dus geen voer voor andere knaagdieren of konijnen). Chinchilla's zijn namelijk bijzonder gevoelig aan leververvetting. Bij het voeren van mengelingen (muesli) bestaat er een aanzienlijk risico dat chinchilla's (die van nature uit selectieve eters zijn) er enkel de lekkerste dingen uit pikken en daardoor tekorten van bepaalde voedingsstoffen of tandproblemen oplopen.
Een deel van het voedsel wordt aangeboden op een manier die de chinchilla mentaal stimuleert, dus toepassen van voedselverrijking.		Om slechts enkele voorbeelden te geven, kan je voedsel verspreiden over het verblijf (vb. deels op de schone grond), half vaststeken in gaatjes (vb. in een stuk geschikt hout, zie hieronder) waar de chinchilla het moet uittrekken, omhoog hangen, verstoppen in het (schone) strooisel, in een pakje hooi, in puzzelvoederbakjes, in voerballen of cilinders waarmee de chinchilla moet rollen, ...
Chinchilla's beschikken permanent over houten knaagobjecten, zoals onbespoten, gedroogde takken of stukken hout van eetbare boomsoorten (fruitbomen, wilgen, hazelaar, ...).		Knaagobjecten zijn nodig voor natuurlijke slijtage van de snijtanden en om tegemoet te komen aan de natuurlijke behoefte om te knagen en kauwen. Zo voorkomt men ook ongewild kauwen op andere zaken zoals delen van het verblijf. Let op, chinchilla's kunnen plastic kapot knagen, wat gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Dit is iets om rekening mee te houden bij het kiezen van de inrichting van het verblijf.
Knaagstenen en mineraal- of likstenen zijn niet geschikt voor chinchilla's.		Knaagstenen zorgen niet voor een correcte slijtage van de tanden (hooi en houten knaagobjecten wel).

Eventuele veranderingen in de samenstelling van het rantsoen worden geleidelijk aangebracht.	Voor belangrijke veranderingen wordt een overgangperiode van minstens 2 weken voorzien.	Er zijn over het algemeen minstens 2 tot 4 weken nodig om veranderingen in voeding in te voeren. Plotse veranderingen in het voedingspatroon kunnen de darmflora verstoren en (soms ernstige) spijsverteringsproblemen veroorzaken.
Het materiaal dat gebruikt wordt om het voer en het drinkwater aan te bieden, is ten allen tijde zichtbaar schoon.	Bij voorkeur heeft men van al dit materiaal twee sets die afwisselend grondig gereinigd kunnen worden.	“Zichtbaar schoon” houdt in: geen bedding of uitwerpselen in de eet- of drinkbakjes, geen aangekoekte etensresten zichtbaar, geen vorming van algen in het water, ... Bij gesloten drinkflessen en drinktuiten is het moeilijker om algengroei en bacteriefilms volledig te verwijderen. Om dit soort aanslag te vermijden, moeten gesloten drinkflessen minstens wekelijks worden afgewassen met een flessenborstel of (indien het materiaal hiervoor geschikt is) in een afwasmachine. Het is ook aan te raden om dit materiaal na het afwassen goed te laten uitdrogen om de algen en bacteriën te vernietigen.
Vanaf de leeftijd van 1 week moeten chinchillajongen toegang hebben tot het vast voedsel en water dat aan het moederdier wordt gegeven, maar chinchilla's worden niet volledig gespeend vóór de leeftijd van 8 weken.		Chinchillajongen worden tussen de zesde en de achtste levensweek gespeend. Vanaf de leeftijd van 1 week nemen ze geleidelijk aan meer en meer vast voedsel op, maar tot de leeftijd van 8 weken zijn chinchillajongen toch nog afhankelijk van moedermelk (Tynes 2010, Pignon & Mayer 2021). Bovendien is de interactie met de moeder belangrijk voor de socialisatie en het vermogen om relaties met soortgenoten aan te gaan. Ook daarom is het aan te raden om de chinchillajongen tot 8 weken bij de moeder te laten. Om conflicten te vermijden is het belangrijk om voldoende oppervlakte te voorzien.

Goede huisvesting (rustcomfort, thermaal comfort, vrije beweging).

Opmerking: Indien men in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer dan 5 kleine dieren houdt, moet men een toelating of milieuvergunning aanvragen bij de gemeente of Leefmilieu Brussel. Meer info: <https://leefmilieu.brussels/themas/dierenwelzijn/info-milieuvergunningen>

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Chinchilla's worden binnen (niet buiten) gehuisvest, op een rustige plaats waar er natuurlijke lichtinval aanwezig is (zonder directe blootstelling aan de zon).	Chinchilla's moeten gehuisvest worden op een plaats zo ver mogelijk weg van lawaaibronnen (TV, radio, computer, wasmachine, keukenapparatuur, ...), met inbegrip van ultrasone frequenties. Omdat ze vooral 's nachts erg actief zijn, zet je het verblijf best niet te dicht bij een slaapkamer.	Chinchilla's zijn erg gevoelig voor continu of te luid (inclusief ultrasoon) lawaai (Tynes, 2010). Chinchilla's moeten dus weggehouden worden van radio en televisie en van drukte (vb. van kinderen). Chinchilla's zijn nachtdieren. Vooral overdag hebben ze nood aan een rustige omgeving om te kunnen slapen. Een gebrek hieraan kan stress en slaapstoornissen en problemen veroorzaken (McBride, 2017, Rabat, 2007). Chinchilla's moeten binnen gehouden worden vanwege het Belgische klimaat. Ze kunnen in vrij koude temperaturen overleven, maar tocht en een hoge lucht vochtigheid zijn gevaarlijk voor chinchilla's. Daarnaast zijn ze ook gevoelig voor hittedslag, dus zet hun verblijf nooit in de volle zon.
	Het is aan te bevelen om het chinchillaverblijf tegen een muur te plaatsen om de dieren een gevoel van bescherming te geven.	
	Een chinchillaverblijf staat best niet op de grond. Als dit toch het geval is, en er is risico op vanuit de grond opstijgende koude, wordt er een isolatielaag onder of op (vb. dikkere bedding) de bodem van het verblijf voorzien.	
Chinchilla's worden volgens hun dag-nachtritme afwisselend in het licht en in het duister gehouden.		Voor een gezond dag-nachtritme, worden chinchilla's gedurende 8 aaneengesloten uren per 24u in het duister gehouden. Een verduisterd slaaphok is nodig indien de ruimte waarin de chinchilla's gehouden worden niet volledig verduisterd kan worden.

Chinchilla's moeten zowel in horizontale als in verticale richting voldoende bewegingsruimte hebben, door meerdere verdiepingen of platformen in het verblijf. Valhoogtes van meer dan 50 cm tussen de verdiepingen of platformen moeten wel vermeden worden. Een chinchillaverblijf is minimum 100 cm lang en minimum 50 cm breed. De minimumhoogte is 100 cm, maar daarbovenop is het minimale volume per 2 chinchilla's 1 m ³ .	Hoe meer ruimte en verschillende mogelijke looproutes de chinchilla's hebben, hoe beter.	Chinchilla's moeten minstens per twee gehouden worden, zie onderdeel "sociaal gedrag". In de natuurlijke leefomgeving van chinchilla's verkennen, klimmen en springen ze veel. In hun verblijf moeten chinchilla's dan ook voldoende ruimte hebben om te bewegen, spelen, klimmen en springen, zich te ontspannen en te rusten. Een maximale valhoogte van 50 cm is echter nodig om te voorkomen dat chinchilla's zich bezeren. Experts in gezondheid en gedrag van chinchilla's raden volumes van minstens 2m ³ à 3m ³ aan voor hun huisvesting.
Het aantal platformen of verdiepingen is minstens 1 meer dan het aantal chinchilla's in de groep. Anderzijds moet de grootte hen toelaten om comfortabel samen kunnen zitten.		Voorbeeld: in een verblijf van 3 chinchilla's, zijn er 4 platformen of verdiepingen nodig. Chinchilla's moeten altijd de keuze hebben om samen te slapen of rusten ofwel zich uit de groep terug te trekken. Dit laat hen toe om sociale spanningen te vermijden, wat bijdraagt aan de stabiliteit van de groep.
	Het is niet aan te raden om chinchilla's vrij te laten rondlopen omdat ze schuw zijn, en gevoelig aan eventuele stress door hanteren (vb. om hen terug in hun verblijf te krijgen).	Chinchilla's zijn schuwe en erg gevoelige dieren, die snel gestresseerd zijn. Lawaai en drukte kunnen stress, slaapstoornissen en daardoor ook gedrags- en gezondheidsproblemen veroorzaken.
De huisvesting van chinchilla's bevat voldoende klimmateriaal, uitkijkposten en schuil- en rustplaatsen in de hoogte	Verrijk het verblijf verder met buizen (diameter van minimum 15 cm, liever geen plastic), ... Herschik de verrijkingselementen regelmatig. Voorzie minstens één rust/schuil-plaats meer dan het aantal chinchilla's in de groep. Als je een looprad voorziet, kies dan voor een diameter van minstens 40 cm en een gesloten loopvlak en let op dat de dieren het niet te veel gebruiken.	Voorbeeld: in een verblijf van 3 chinchilla's, zijn er 4 schuilplaatsen nodig. In hun rotsachtige natuurlijke leefomgeving exploreren chinchilla's graag hoogtes maar ook rotsspleten en tunnels, en helpt hun behendigheid (klimmen en springen) hen te ontsnappen aan vijanden. Als alternatief voor plastic buizen (die chinchilla's kunnen stukbijten) kan je kiezen voor aardewerk of uitgeholde boomstammen. Een looprad moet groot genoeg zijn opdat de chinchilla's het kunnen gebruiken zonder hun rug te krommen.
Rust/schuilplaatsen hebben minstens twee openingen (ingang en uitgang).		Dit moet chinchilla's toelaten om snel te vluchten (belangrijk als prooidier) wanneer ze verstoord worden en is van groot belang om onderlinge agressie te vermijden. Ruime tunnels waarin chinchilla's (alleen of met meerdere) in kunnen slapen, zijn hiervoor ook geschikt.

Er wordt stofvrije, zachte en absorberende bedding voorzien, op de gehele vloer van de huisvesting of op een deel ervan. In het laatste geval wordt er voldoende bedding voorzien op een plaats waar de chinchilla comfortabel kan liggen. De vloer is niet glad en niet irriterend voor de voetzolen.		De bedding moet comfortabel en hygiënisch zijn. Papieren (cellulose) korrels of pellets, hennepvezel, vlasvezel, houtkrullen, ... zijn geschikt als bodembedekking. Gebruik liever geen houtkrullen van naaldbomen vanwege voor knaagdieren giftige dampen. Kattengrit en zaagsel zijn helemaal ongeschikt.
Chinchilla's hebben minstens enkele keren per week de mogelijkheid om een zandbad te nemen, in een voldoende grote schaal met specifiek chinchilla-zand dat wekelijks verversd wordt.	Te veel zandbaden kan aanleiding geven tot een te droge huid en oogontstekingen (conjunctivitis). Bied in dit geval het zandbad slechts een paar keer per week aan, en haal het na gebruik uit het verblijf	Een regelmatig zandbad is nodig om de vacht van chinchilla's schoon te houden. Gebruik specifiek badzand, ook chinchilla-zand genoemd, in een schaal van minimum 30 op 40 cm, zodat de chinchilla's comfortabel rond kunnen rollen. Verwijder uitwerpselen onmiddellijk en vervang het zand wekelijks volledig.
Indien de temperatuur in huis warmer is dan 24 °C, wordt afkoeling voor de chinchilla voorzien, waarbij het dier zelf kan kiezen om er al dan niet gebruik van te maken.		De optimale omgevingstemperatuur voor een chinchilla ligt tussen 18 en 24°C. Chinchilla's kunnen slecht tegen hitte. Eens de temperatuur oploopt tot 28°C, kunnen chinchilla's hun lichaamstemperatuur niet meer zelf op peil houden. Verkoelen kan met: koelingstapijt, natte tegel, bevroren waterfles omwikkeld met een doek, etc.
Een chinchilla wordt niet blootgesteld aan plotse schommelingen in omgevings-temperatuur van meer dan 10 °C, tenzij op diergeneeskundig advies of tenzij het gaat om verplaatsen bij extreme hitte.		Let op met verplaatsingen van warme ruimten naar koele ruimten en omgekeerd.
	De luchtvochtigheid in het chinchillaverblijf ligt tussen 40% en 60%.	Chinchilla's kunnen niet goed tegen vochtige omstandigheden. Deze hebben een negatieve impact op hun immuniteit, dus maakt hen gevoeliger voor allerlei infecties.
De bedding in het chinchillaverblijf is schoon en droog. De aanwezigheid van keutels en door urine bevochtigde bedding wordt dagelijks gecontroleerd. Wanneer nodig worden keutels en bevuilde bedding verwijderd.		Ophoping van ammoniak moet vermeden worden want is schadelijk voor de ademhaling en de voetzootjes (risicofactor voor pododermatitis, ontsteking van de poten). Verder is een hygiënische omgeving essentieel ter preventie van besmettelijke ziekten.

De hele huisvesting wordt minstens maandelijks gereinigd (bedding vervangen). Wanneer de bedding vervangen wordt, wordt een handvol van de oude op de nieuwe teruggelegd.		Geurmarkeringen van hun territorium- en/of groep geven chinchilla's een gevoel van veiligheid en controle. Het terugleggen van een handvol oude bedding na het schoonmaken van chinchillaverblijven, houdt deze geurmarkeringen in stand.
Voor chinchilla's met bewegingsproblemen wordt aangepaste huisvesting voorzien, in overleg met een dierenarts.		Vb. dikkere laag bedding op slaap/rustplaats, ...
Er is minstens dagelijks controle op de gezondheid en het welzijn van elk dier.		Wanneer de eigenaar meer dan één dag niet aanwezig is, zorgt die dat iemand anders de chinchilla's komt verzorgen.

Goede gezondheid (afwezigheid van verwondingen, afwezigheid van ziekte, afwezigheid van pijn).

Algemeen

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
	Jaarlijks bezoek aan (of van) de dierenarts met expertise op vlak van chinchilla's, voor een gezondheidscontrole.	Een regelmatig grondig preventief veterinaire onderzoek laat toe om problemen vroegtijdig te detecteren. Bepaalde aandoeningen kunnen slechts beoordeeld worden door een dierenarts, omdat dit specifieke instrumenten vereist (vb. problemen met de kiezen). Naast deze medische controle kan tijdens deze jaarlijkse controle uitgebreid voeding- en huisvestingsadvies gegeven worden. Veel voorkomende gezondheidsproblemen zijn: tandproblemen, spijsverteringsproblemen (vaak geassocieerd met slechte voedingsgewoontes) en pododermatitis (ontsteking van de poten). Daarnaast kan een suboptimale huisvesting een chinchilla stress bezorgen. Deze stress kan op zijn beurt aanleiding geven tot gezondheidsproblemen.
Curatieve bezoeken aan de dierenarts zoals nodig, in geval van significante verwondingen, ziektesymptomen, gedragsveranderingen of signalen van pijn.		Significante gedragsveranderingen kunnen inhouden: zichzelf overdreven krabben, veranderingen in vocale communicatie (toename of vermindering), activiteit (vb. lusteloosheid), eetlust, drinkgedrag, alertheid, agressie, ... <i>!! Let op, bij prooidieren zoals chinchilla's kan te dichte nabijheid van mensen maken dat signalen van pijn niet worden vertoond in hun aanwezigheid</i>

	Transporteer een chinchilla altijd in een stevige transportkooi waarin een antislip bodem voorzien wordt (vb. een handdoek). Transporteer een chinchilla met een beetje voedsel in de transportkooi, en – indien beschikbaar - ook met een stressbestendige soortgenoot erbij.	Aangezien chinchilla's moeilijk zonder eten kunnen, wordt aangeraden om bij deze verplaatsingen hooi en gedroogde (veld)kruiden in deze kooi te leggen. Chinchilla's zijn sociale dieren en voelen zich minder gestresseerd in aanwezigheid van een soortgenoot. Als de houder een groepsgenoot kan identificeren die goed bestand is tegen stress (op basis van reacties op eerder transport, of andere, meer dagelijkse "uitdagingen", zoals nieuwigheden) , is het aan te raden om ze samen te transporteren.
Er gebeurt dagelijks toezicht op de eetlust en de productie van keutels (aanwezigheid, hoeveelheid, consistentie, grootte en vorm) en andere aspecten van gezondheid en welzijn van de chinchilla (eventuele gedragsveranderingen, ziektesymptomen en verwondingen).	Het gewicht wordt minstens maandelijks (best wekelijks) gecontroleerd om abnormale toename of afname tijdig op te merken. Dit is belangrijk omdat groepshuisvesting ervoor zorgt dat men niet weet welke keutels van welk dier afkomstig zijn.	Tekenen van ziekte en pijn zijn vaak erg subtiel bij prooidieren zoals chinchilla's. Bovendien maakt de dikke vacht het moeilijk om gewichtsverlies visueel te beoordelen., Daardoor wordt het vaak pas opgemerkt wanneer de gezondheid en/of het welzijn al ernstig in het gedrang komt. Vb. Niet meer eten of keutelen is een noodgeval waarbij de dierenarts onmiddellijk geconsulteerd moet worden.
Chinchilla's mogen niet blootgesteld worden aan vermijdbare oorzaken van pijn, letsel of giftige stoffen of planten.		

Bijkomende aandachtspunten voor jonge/oude dieren

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
	Tijdens de eerste levensmaanden is het aangeraden om een dierenarts te consulteren.	De dierenarts wordt best geconsulteerd voor onder andere een gezondheidscheck en eventueel voor geslachtsbepaling. Mannelijke chinchilla's zijn geslachtsrijp op ongeveer 8 tot 9 maanden, vrouwelijke chinchilla's op ongeveer 4 tot 6 maanden.
Indien er met chinchilla's gekweekt wordt, krijgt een vrouwelijke chinchilla maximum 1 nest per jaar.	Voor vrouwtjes is het best om pas vanaf de leeftijd van 9 maanden te starten met kweken.	Vrouwtjes zijn nog niet helemaal volgroeid voor de leeftijd van 9 maanden. Opgelet: 12 tot 24 uur na de worp volgt er al een nieuwe bronstige fase. Haal het mannetje en het vrouwtje meteen uit elkaar indien je geen nieuwe zwangerschap wil.
	In samenspraak met een dierenarts moet de huisvesting aangepast worden voor oudere chinchilla's met bewegingsproblemen.	

Gepast gedrag

Sociaal gedrag naar andere chinchilla's

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Chinchilla's worden in compatibele groepen gehouden van minstens 2 chinchilla's. Een tijdelijke uitzondering van 6 maand kan bestaan voor chinchilla's waarvan de groepsgenoten recent overleden zijn. Enkel voor chinchilla's ouder dan 8 jaar die alleen komen te vallen, is er geen verplichting om ze opnieuw te hergroeperen.	De beste combinatie is een gecasteerd mannetje en met één of twee vrouwtjes. Grotere groepen zijn niet aan te raden. Indien er dieren van beide geslachten aanwezig zijn, en het is niet de bedoeling om te kweken, moet minstens één van beide geslachten onvruchtbaar worden gemaakt (sterilisatie), ten laatste op 4 maanden.	Chinchilla's zijn van nature sociale dieren. Ze hebben in groep een gevoel van veiligheid als gevolg van het sneller opmerken van predatoren in groep, gecombineerd met affiliatieve interacties (ontspannen bij elkaar slapen, eten, elkaar markeren, ...). In stabiele groepen van chinchilla's wordt er normaal weinig conflictgedrag gezien, maar grotere groepen kunnen meer problemen opleveren. Chinchilla's kunnen af en toe vechten, voedsel bewaken, elkaar najagen, of negeren. Deze gedragingen zijn normaal bij lage frequentie, maar hoge frequentie kan erop wijzen dat de soortgenoten niet compatibel zijn. Vrouwtjes kunnen agressiever zijn dan mannetjes, tegenover vrouwelijke en mannelijke soortgenoten.
Socialisatie gebeurt op een manier die voor de chinchilla aangenaam is (= zonder dat de chinchilla vreesreacties vertoont of door ervoor te zorgen dat het, wanneer het deze vertoont, de mogelijkheid heeft om weg te gaan m.a.w. controle over de onaangename stimulus te hebben).		
Indien groepsgenoten worden samengebracht op volwassen leeftijd, worden ze op een rustige, aangepaste manier aan elkaar voorgesteld, op neutraal terrein en onder toezicht.	Het toezicht op het samenbrengen van nieuwe groepsgenoten gebeurt door iemand met kennis op het vlak van het gedrag van chinchilla's en ervaring in het koppelen van chinchilla's.	Chinchilla's beginnen vaker agressieve interacties te vertonen rond de leeftijd waarop ze seksueel volwassen worden (zie hierboven). Daarom kan het koppelen van oudere dieren een uitdaging zijn.
Volgende zaken essentieel om conflicten tussen groepsgenoten te vermijden: voldoende vrije ruimte en permanente visuele barrières en scheidingsstructuren en vrije toegang tot voeding, water, slaap- en schuilhokken (met meerdere openingen).		

Sociaal gedrag naar andere diersoorten

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Socialisatie gebeurt op een manier die voor de chinchilla aangenaam is (= zonder dat de chinchilla vreesreacties vertoont of door ervoor te zorgen dat het, wanneer het deze vertoont, de mogelijkheid heeft om weg te gaan m.a.w. controle over de onaangename stimulus te hebben).		Chinchilla's zijn schuwe en erg gevoelige dieren, die niet de neiging hebben om te bijten of te krabben, maar wel snel gestresseerd zijn. Lawaai en drukte kunnen stress, slaapstoornissen en daardoor ook gedrags- en gezondheidsproblemen veroorzaken.
Huisvest chinchilla's niet samen met andere huisdieren in hetzelfde verblijf wegens gezondheidsrisico's, verschillen in voedingsbehoeften en in communicatie.		Huisvesting samen met andere diersoorten kan leiden tot frustratie, conflicten en verwondingen, en tot consumptie van ongeschikt voer.

Sociaal gedrag naar mensen/ goede mens-dier relatie

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Socialisatie gebeurt op een manier die voor de chinchilla aangenaam is (= zonder dat de chinchilla vreesreacties vertoont of door ervoor te zorgen dat het, wanneer het deze vertoont, de mogelijkheid heeft om weg te gaan m.a.w. controle over de onaangename stimulus te hebben).		Chinchilla's zijn schuwe en erg gevoelige dieren, die niet de neiging hebben om te bijten of te krabben, maar wel snel gestresseerd zijn. Lawaai en drukte kunnen stress, slaapstoornissen en daardoor ook gedrags- en gezondheidsproblemen veroorzaken.
Ook gedurende de rest van het leven van de chinchilla, is het voortzetten van regelmatige, voor de chinchilla aangename interacties nodig voor het behoud van een goede mens-dier relatie.	Voor de chinchilla aangename interacties kunnen zijn: het positief bekrachtigen (vb. met voedsel) van bepaald gedrag van de chinchilla. Chinchilla's zijn echter geen knuffeldieren.	

Een chinchilla heeft zelf de keuze om interactie te hebben met mensen of niet. Er moeten mogelijkheden zijn om mensen te ontwijken. Bijzondere waakzaamheid is geboden met kinderen. Tijdens het uitvoeren van fysieke behoeften (eten, drinken, urineren, ontlasten) en wanneer ze in het slaap/schuilhok zitten, worden de chinchilla's niet gestoord.		
Jaag een chinchilla niet na of grijp hem niet onverwacht vast.	Het oppakken en hanteren van chinchilla's moet hen vanaf jonge leeftijd aangeleerd worden. Het is aan te raden om hen te trainen om zelf op een weegschaal of in een (transport)kooi te stappen. Hanteren moet steeds met zachtheid gebeuren, met twee handen en altijd met ondersteuning van de poten.	Chinchilla's zijn prooidieren en kunnen optillen, vasthouden, en geknuffeld worden, associëren met de greep van een roofdier. Beloon (vb. met voedsel) positieve interacties om deze positief te bekrachtigen. De beste manier om een chinchilla op te tillen is als volgt: til het dier op met één hand rond de borst, waarbij je één voorpoot met enkele vingers vasthoudt (zodat een angstige chinchilla niet uit je handen kan springen), en de andere hand ter ondersteuning voor de achterhand (achterpoten). Daarna kan je het dier op je voorarm laten rusten waarbij je het met je andere hand tegen je lichaam aanhoudt Als een chinchilla zich bedreigd voelt door het vastpakken, kan hij zijn haren meteen in "plakken" loslaten. Dit loslaten ("fur slip") is in de natuur een verdedigingsmechanisme om aan predatoren te ontsnappen. Het kan tot maanden duren voor de haren zijn terug gegroeid.
Van nature angstaanjagende manipulaties zoals vastnemen bij het nekvel, zijn verboden.		
Bij het afleren van gedrag wordt de nadruk gelegd op het aanleren van een ander/alternatief gedrag.	Het leren gebeurt bij voorkeur niet door het toedienen van onaangename prikkels bij de chinchilla.	

Expressie van ander gedrag

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
Gewenning aan de omgeving gebeurt op een manier die voor de chinchilla aangenaam is (= zonder dat de chinchilla vreesreacties vertoont of door ervoor te zorgen dat het, wanneer het deze vertoont, de mogelijkheid heeft om weg te gaan m.a.w. controle over de onaangename stimulus te hebben).		Chinchilla's zijn schuwe en erg gevoelige dieren, die niet de neiging hebben om te bijten of te krabben, maar wel snel gestresseerd zijn. Lawaai en drukte kunnen stress, slaapstoornissen en daardoor ook gedrags- en gezondheidsproblemen veroorzaken.
De eigenaar houdt rekening met de aard van de chinchilla als prooidier en voorziet een voldoende veilige omgeving		

Positieve emotionele toestand

MINIMALE NORMEN	BIJKOMENDE AANBEVELINGEN	TOELICHTING
De eigenaar bevordert blootstelling aan /interactie met zaken die de individuele chinchilla bijzonder aangenaam vindt. Indien het om andere levende dieren gaat, dient hun welzijn ook gerespecteerd te worden.		Als chinchilla's zich mentaal niet goed voelen (stress ervaren), gaan ze vaak minder exploreren of net zenuwachtig rondlopen. Soms gaan ze de ogen sterk opensperren of repetitieve gedragingen vertonen zonder duidelijk doel, zoals: bijten aan de kooi, vachtplukken of andere vormen van automutilatie, op eenzelfde plaats blijven springen of rondjes lopen, overmatig drinken of manipuleren van de drinkfles.

Literatuurlijst

- Bradley Bays, T., Lightfoot, T., & Mayer, J. (2006). *Exotic Pet Behaviour*. St.Louis, Missouri: Saunders Elsevier.
- Donnelly, T. (2010). *Chinchilla diseases*. The Netherlands: Konijnen&knaagdieren symposium, Proveto.
- Grant, R., Montrose, T., & Wills, A. (2017). ExNOTic: should we be keeping exotic pets? *Animals*, 7(6), 47.
- Hawkins, M.G., Bishop, C.R. (2012). Section III : Guinea pigs and Chinchillas. In Quesenberry, K., & Carpenter, J. W. (2011). *Ferrets, Rabbits and Rodents-E-Book: Clinical Medicine and Surgery*. Elsevier Health Sciences.
- Mans, C. (2019). *Common diseases of chinchillas*. The Netherlands: Konijnen&knaagdieren symposium, Proveto.
- McBride, A. (2014). Rabbits and rodents - what vets need to know! Faculteit diergeneeskunde Merelbeke, België: IPV Diergeneeskunde, UGent.
- McBride, A. (2017). Small prey species' behaviour and welfare: implications for veterinary professionals. *Journal of Small Animal Practice*, 58, 423-433.
- Pilny, A. (2015). Small exotic companion mammal wellness management and environmental enrichment. *Veterinary Clinics: Exotic Animal Practice*, 18(2), 245-254.
- Tynes, V. (2010). *Behavior of Exotic Pets*. Blackwell Publishing.
- Tynes, V. (2019). *Exotic Pet Behaviour Conference*. Aalst (Belgium): VOBD (SAVAB).
- Quesenberry, K. (2012). What every veterinarian should know about...chinchillas! The Netherlands: Konijnen&knaagdieren symposium, Proveto.

Bijlage 1: werkgroep “chinchilla’s” - Brusselse Raad voor Dierenwelzijn

1/ Deelnemers aan de werkgroep

Voorzitter:

Prof. Christel Moons (voorzitter van de Brusselse Raad voor Dierenwelzijn, professor toegepaste ethologie en dierenwelzijn aan Faculteit Diergeneeskunde van UGent)

Leden van de werkgroep:

- Katleen Hermans (Professor-dierenarts aan de Faculteit Diergeneeskunde van UGent, Europees specialist bijzondere huisdieren)
- Lies Beernaert (dierenarts voor konijnen en knaagdieren, waaronder chinchilla’s, docent bij Hogeschool Vives)
- Marie-Laure Kerschot (dierenarts, oprichtend bestuurslid van Jodipro vzw)
- Patrick Gyssels (dierenarts, vertegenwoordiger van Andibel)
- Cécile Vanderseypen (dierenarts, vertegenwoordiger van dierenhandelszaak Tom&Co)
- Stéphanie Cambier (dierenarts kleine huisdieren, vertegenwoordiger van de Franstalige Orde der Dierenartsen in de Brusselse Raad voor Dierenwelzijn)

Secretaris: Eva Van laer (departement dierenwelzijn, Leefmilieu Brussel)

2/ Data van de vergaderingen

13/12/2022, 27/02/2024, 03/09/2024